

DIN NOU CU PRIVIRE LA CATALOAGELE ȘTIINȚIFICE ALE COLECȚIILOR DE ARTĂ POPULARĂ

Marcela FOCȘA, Gheorghe NISTOROAIA

În ședința din 1965, la New-York, I.C.O.M.-ul a hotărât înscrierea alcătuirii cataloagelor științifice în planurile tuturor muzeelor.

Deși de atunci, această problemă a fost ridicată de nenumărate ori cu ocazia discutării planurilor de perspectivă ale muzeelor, ea nu a primit încă impulsionează necesară care să-i asigure înfăptuirea. În ultimii ani, în „Revista muzeelor” au apărut câteva articole interesante privitoare la cataloagele colecțiilor etnografice, care subliniază importanța acestora pentru dezvoltarea etnografiei prin integrarea colecțiilor de muzeu în tipologia etnografică națională și chiar internațională, precizând în același timp unele principii teoretice de bază ale alcătuirii cataloagelor¹.

Este probabil că unul din motivele care au determinat această rămânere pe loc este nu atât cantitatea enormă de muncă pregătitoare reprezentată prin redactarea fișelor de obiecte după normele convenite, cât mai ales necesitatea de a lămuri în prealabil unele probleme de bază pe care se sprijină organizarea catalogului. Din acest punct de vedere, în momentul de față, situația ar putea fi considerată oarecum paradoxală, deoarece, dacă elaborarea cataloagelor științifice ale muzeelor de etnografie va însemna evident o contribuție însemnată la dezvoltarea acestei discipline, nu este mai puțin adevărat că aceasta presupune existența unei științe constituite care să poată oferi muzeografilor sistemul categoriilor, tipologiilor și clasificărilor de bază, de care aceștia au nevoie pentru sistematizarea colecțiilor în vederea catalogării lor.

Dacă cercetările și studiile diferitelor muzee de etnografie și artă populară, precum și cele ale specialiștilor din cadrul Institutelor Academiei de același profil au precizat și rezolvat o serie de probleme privind tipologia și clasificarea diferitelor categorii de obiecte de artă populară, au conturat și definit particularitățile a numeroase zone etnografice din cuprinsul țării, precum și specificul creației populare ale diferitelor grupe etnice, au mai rămas încă destule probleme deschise, a căror rezolvare cere un efort și o muncă de colaborare bine coordonată între unitățile muzeale și specialiștii institutelor Academiei.

Muzeul de artă populară al R. S. România, prin locul său central în rețeaua muzeelor de etnografie și prin bogata și importanta sa colecție de artă populară, poate să aducă o substanțială contribuție la elaborarea fundamentelor științifice pe care se sprijină alcătuirea catalogului, prin rezultatele la care va ajunge cu acest prilej colectivul său, în studiul colecțiilor.

În dorința de a aduce o oarecare contribuție la stabilirea unor norme unitare pentru cataloagele științifice ale colecțiilor de artă populară, propunem un punctaj întemeiat pe colecțiile Muzeului de artă populară și pe experiența de ani de zile a colectivului acestui muzeu în problema evidenței și organizării colecțiilor.

Nu este cazul să mai insistăm asupra caracterului sistematic al catalogului științific de muzeu. Nu cantitatea absolută a obiectelor interesează, ci în primul rând organizarea lor în cadrul unei clasificări. De aceea în cazul unor colecții foarte numeroase, catalogul ar putea avea un caracter oarecum selectiv (vezi C. Nicolescu, *Catalogul de argintărie al secției de artă feudală al Muzeului de artă al R. S. România*), reținând piesele cele mai valoroase din punct de vedere artistic și cele mai reprezentative în cadrul clasificării stabilite. Restul pieselor din serie ar putea fi menționate eventual doar prin numărul de inventar.

Pentru un muzeu de artă populară, cu colecții variate din punct de vedere al genului și al categoriei funcționale nu se poate vorbi de un singur catalog, ci de cataloage pe colecții unitare, corespunzând categoriilor de bază ale artei populare, categorii pe care se întemeiază de altfel și organizarea colecțiilor.

Propunem deci următoarele cataloage de colecții: port popular, țesături, ceramică, lemn, metal și os, obiecte de cult și obiecte legate de obiceiuri, artizanat, creația de artă populară a țărilor străine.

Deoarece însă în realitatea concretă a obiectelor etnografice, aceste categorii nu sînt strict delimitate, același obiect avînd în unele cazuri mai multe valențe — participă la un gen, este legat de anumite obiceiuri etc. — obiectul trebuie încadrat în acest caz în principal, cu fișa completă, la una din categorii, fiind menționat la celelalte prin referințe de trimitere².

Operația cea mai exigentă din punct de vedere științific este desigur sistematizarea materialului în cadrul categoriilor de bază. Această operație are ca scop construirea sistemului artei populare pe cate-

¹ M. Pop, *Valorificarea materialelor inedite din muzee și arhive în cercetările de etnografie și folclor* (comunicare ținută la sesiunea Comitetului executiv al Soc. Interne de Etnografie și Folclor), „Revista muzeelor”, III, 1966, nr. 2, p. 103-106; T. Bănățeanu, *Cu privire la catalogul științific al colecțiilor etnografice*, „Revista muzeelor”, IV, 1967, nr. 2., p. 126-128.

² M. Pop, *art. cit.*

gorii și solicită criterii diverse, întemeiate pe determinantele principale ale obiectelor etnografice — funcționale, tipologice, zonale, etnice³. Aceste criterii intră în joc în cursul desfășurării clasificării, de la categoriile cele mai generale la grupele cele mai diferențiate, la diferite nivele în funcție de specificul colecției, cât și de finalitatea catalogării. Astfel, ordinea de folosire a criteriilor — funcțiune, tip și variantă, zonă, grup etnic, apare oarecum dependentă de caracterul și destinația cataloagelor, după cum ele vor avea în primul rînd o circulație intensă pe plan național sau o circulație foarte largă pe plan internațional⁴.

Dacă în primul caz se poate da întâietate criteriului zonal, tipologia fiind urmărită în cadrul ariilor etnografice, în al doilea caz, zona trebuie subordonată tipologiei.

Una din problemele cele mai delicate și care ridică cele mai multe dificultăți este aceea a tipologiei, nu numai din cauza golorilor care există încă în momentul de față în cadrul diferitelor categorii de obiecte dar, mai ales prin diversitatea categorială a tipurilor implicate în clasificare.

Muzeograful operează astfel cu tipuri complexe și cu tipuri simple — parțiale, cu tipuri și variante morfologice, structurale, funcționale, cu tipuri și variante zonale, etnice, istorice etc., și trebuie să aleagă cu toată rigoarea științifică acele criterii care în fiecare situație corespund aspectelor etnografice celor mai semnificative.

Desigur că marile muzee de etnografie și artă populară, cu colecții bogate și cuprinzătoare, au o situație favorizată în această privință. Dar rezultatele cercetărilor întreprinse pe aceste colecții vor trebui confruntate între ele, precum și cu cele ale muzeelor locale, care posedă în genere colecții specializate, pentru a se putea ajunge la unificarea tipologiei, cât și a întregii terminologii care afectează sistematizarea materialului.

Din punct de vedere scriptic, un catalog științific este compus din texte și fișe de obiect. Este de dorit, dacă nu chiar necesar, ca fiecare catalog de colecție să înceapă cu un text introductiv care să prezinte colecția în ansamblu, precum și criteriile de sistematizare, inclusiv tipologiile generale folosite. Pe parcursul desfășurării catalogului, în anumite puncte nodale care marchează o nouă serie de piese, considerăm necesară introducerea unor scurte texte explicative, privind categoriile și tipurile mai importante, centrele de ceramică, de pictură pe sticlă etc., eventual însoțite de hărți de răspîndire.

Descrierea obiectelor trebuie făcută după un punctaj unitar. Propunem următoarele puncte, după fișa științifică de obiect folosită în muzeele de etnografie :

- numărul de inventar
- denumirea obiectului (literară și locală)
- funcția și modul de folosire
- locul de proveniență
- epoca și data
- material și tehnică
- locul unde a fost lucrat și numele meșterului (dacă are oarecare renume)
- tipul și varianta
- forma și structura
- compoziția ornamentală
- motivele ornamentale
- cromatică
- particularități stilistice
- inscripții
- interes etnografic și arie de răspîndire
- istoric (în cazuri speciale)

Obiectele cap de serie pentru o anumită categorie, un anumit tip sau variantă, pentru o anumită zonă sau centru etc. vor căpăta o prezentare mai amplă în cadrul descrierii.

Catalogul fiecărei colecții, avînd un caracter oarecum independent va cuprinde de asemenea o tablă de materii, un indice de nume și de localități, precum și bibliografia respectivă.

Materialul ilustrativ, sub formă de fotografii și schițe, reprezintă un element important al catalogului de muzeu. În genere, fotografiile au prioritate. Materialul trebuie ales în așa fel încît să reprezinte ansamblul sistematizat al colecției cu toate categoriile și toată tipologia sa, precum și piesele de valoare artistică deosebită.

În ceea ce privește concepția grafică, cataloagele colecțiilor de artă populară de la toate muzeele ar trebui unificate astfel încît să alcătuiască o serie omogenă, cu unele diferențieri proprii pe muzee și colecții.

Oricum, în momentul de față, cea mai importantă preocupare a colectivelor muzeelor ar trebui să fie studiul colecțiilor în vederea sistematizării lor și schimbul de experiență între muzee. În acest scop, forurile conducătoare ar putea încredința anumitor muzee cu colecții importante sarcina de a studia și propune pentru cîte o colecție un catalog model, care să fie supus unor confruntări și puneri la punct colective. Poate că în felul acesta, alcătuirea cataloagelor științifice din planul muzeelor ar depăși etapa dezideratelor teoretice pentru a intra într-un stadiu de lucru mai dinamic și mai eficient.

³ T. Bănățeanu, *art. cit.*

⁴ M. Pop, *art. cit.*